

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СПІЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ З ІНОЗЕМНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ В УКРАЇНІ

В публикации подлежат рассмотрению совместные предприятия как вид осуществления совместной деятельности в Украине и форм хозяйственного сотрудничества с иностранным партнером. Наводятся пути последующего развития деятельности таких предприятий.

Ключевые слова: совместное предпринимательство, совместные предприятия, инвестиции, иностранные инвестиции, прямые иностранные инвестиции.

In the publication joint ventures as a kind of realization of joint activity in Ukraine and forms of economic cooperation with the foreign partner are subject to consideration. Ways of the subsequent development of activity of such enterprises are directed.

Keywords: joint business, joint ventures, investments, foreign investments, direct foreign investments.

У публікації підлягають розгляду спільні підприємства як вид здійснення спільної діяльності в Україні та форм господарського співробітництва з іноземним партнером. Наводяться шляхи подальшого розвитку діяльності таких підприємств.

Ключові слова: спільне підприємництво, спільне підприємство, інвестиції, іноземні інвестиції, прямі іноземні інвестиції.

На сьогодні спільне підприємництво є однією з найефективніших форм міжнародного економічного співробітництва. Спільне підприємництво – основна форма міжнародних економічних відносин. Одним із напрямків інтеграції України у

Європейський Союз є створення спільних підприємств (далі – СП) з західними фірмами і вихід із виготовленою продукцією на європейський ринок. В Україні зараз функціонує ряд СП не тільки з країнами СНД, а й з високо розвинутими країнами Європи.

Однією з **проблем** на сьогодні є визнання спільного підприємства як організаційно-правової форми на законодавчому рівні. Підприємства з іноземним капіталом є прогресивною формою господарювання, інструментом формування ринкових відносин в економіці України. Вони, як форма міжнародного співробітництва, мають вагомий вплив на інтеграційні процеси у світову систему господарювання.

Але на сьогодні ефективному господарюванню спільних підприємств перешкоджає відсутність стабільного правового поля, незабезпеченість повною нормативно-правовою інформацією, відсутність чіткої політики сприяння розвитку пріоритетних напрямів діяльності СП з боку держави, нерозвиненість виробничої інфраструктури. На розгляд саме цих актуальних проблем на сьогодні звернуто увагу автором статті.

Вище визначеною проблематикою займалася численна кількість **фахівців, науковців, юристів, бухгалтерів, податківців, економістів**, а саме: І.І. Вівчар [1], Н.П. Прищепа [2], І.В. Нарпатова [3], І. Тирпак та В. Тирпак [4], С. Гачек та Т. Гачек [5], А. Кізима та Т. Кізима [6], М. Чередниченко [7].

Завданнями, які ставляться автором статті є: розгляд сутності спільного підприємства, яке створене за участю іноземних інвестицій; позитивних та негативних чинників на вкладення іноземних інвестицій в економіку України; дослідження переваг та недоліків доцільності створення спільних підприємств з іноземними інвестиціями; на основі дослідження визначення обґрунтованих висновків та наведення конкретних пропозицій по покращенню залучення іноземних інвестицій в Україну шляхом створення спільних підприємств та покращення діяльності таких підприємств в подальшому.

Спільні підприємства – є однією з форм найпрогресивніших комплексних форм довготермінового економічного, науково – технічного співробітництва, що

ґрунтується на об'єднанні спільних інтересів, капіталів, раціоналізаторських пропозицій, маркетингових досліджень іноземних та вітчизняних підприємців та доповнює торгово-економічні відносини. СП є найбільш розвиненим видом спільної підприємницької діяльності.

За дослідженнями І.І. Вівчар, Н.П. Прищепи та І.В. Нарпатової, за останні роки спільне підприємництво в Україні набуло високих темпів розвитку. Значна кількість СП створена на двосторонній основі (близько 90%), а частка українських партнерів у їх статутних капіталах коливається від 40 до 90%. Також в Україні спостерігається створення дрібних СП [1, с. 249-250; 2, с. 223-224; 3, с. 44-52].

Помітного поширення у практиці міжнародних економічних відносин за останні два десятиріччя набули СП. Взагалі виділяють два види СП: звичайні, СП за участю тільки українських партнерів (національні СП) та СП з іноземними інвестиціями, СП за участю українських партнерів і іноземних інвесторів (міжнародні СП) [4, с. 106-110].

Доцільність створення СП зумовлюється рядом переваг: обмеження підприємницького ризику (ризик учасників СП обмежується часткою, як внесок до статутного капіталу); є єдиною можливістю проникнення іноземної фірми на місцевий ринок, спрощення процесу організації справи, забезпечення зв'язків з місцевими постачальниками, органами влади, банківськими структурами; кооперують фінансові та матеріальні ресурси партнерів, що формують оптимально поєднану матеріально-технічну базу, яку не спроможні самотійно створити ні вітчизняні, ні іноземні учасники; гарантує найбільшу соціальну ефективність співробітництва.

В умовах зростаючої економіки України особливого значення набуває протекціонізм національних інтересів через здійснення стратегії спільного використання інвестицій. На початку XXI століття в Україні спостерігалася прибуткова діяльність СП. Найбільш потужні СП спостерігаються у паливній промисловості, де випускається найбільше продукції у розрахунку на одного штатного працівника.

Такі науковці як С. Гачек та Т. Гачек велику увагу звертають на привабливість прямих іноземних інвестицій визначаючи: по-перше, підприємства, які імпортують іноземні інвестиції мають можливість збільшувати виробничі потужності, що, в свою чергу, сприяє поширенню передової технології та управлінського досвіду, підвищенню кваліфікації трудових ресурсів; по-друге, залучені нові матеріальні і фінансові ресурси продуктивніше використовуються; по-третє, стимулюється конкуренція; по-четверте, інвестиції сприяють розвиткові національної науково-дослідницької бази; по-п'яте, збільшення надходження в національний бюджет від податків. Фахівці також визначають низку негативних чинників на вкладення іноземних інвестицій в економіку України, а саме: корумпованість держaparату, недосконалість законодавства, високий рівень злочинності тощо [5, с. 220-223].

Поряд з цим такі вчені, як А. Кізима та Т. Кізима вказують, що залучення іноземних інвестицій є втягненням країни в економічне та політичне ярмо і несуть у собі негативні явища стосовно імпорту капіталу, а саме: після освоєння інвестицій транснаціональні компанії починають вивозити капітал, проводячи при цьому політику репатріацію прибутків; іноземний капітал мобілізує внутрішні ресурси; технології, які надаються країнами-інвесторами належать до другого і третього рівня, і не є передовими та сучасними; у результаті різниці в оплаті праці багато спеціалістів і вчених виїжджають у високо розвинуті країни, тобто відбувається вплив інтелектуального потенціалу; іноземні компанії усіма силами намагаються експортувати свою продукцію і заважають аналогічному імпорту конкурентів; часто мають місце випадки підкупу місцевої влади іноземним капіталом.

Несприятливий інвестиційний клімат в Україні створюють економічна та політична нестабільність; політична невизначеність і юридична нестабільність; нерозвиненість інфраструктури і погана матеріально-технічна база відштовхує інвесторів, тому що інвестору доведеться затратити значні кошти і ресурси; іноземний інвестор позбавлений правдивої науково обґрунтованої і точної економічної інформації, що не дозволяє йому приймати ефективні управлінські рішення; зростання безробіття, зuboжіння населення, розпад численних громадських

структур. Науковці також зазначають про перевагу негативних моментів над позитивними в організації інвестиційного клімату [6, с. 139-143].

В Україні міжнародні СП розглядається як самостійний вид зовнішньоекономічної діяльності, а створення СП за участю іноземних партнерів – як одна із форм здійснення іноземних інвестицій. Створення міжнародних СП є найреальнішим і найефективнішим шляхом залучення приватного іноземного капіталу в економіку України, що сприяє розвитку необхідної ринкової інфраструктури держави. Згідно до ЗУ «Про режим іноземного інвестування» до міжнародних СП належать підприємства будь-якої правової форми, створені відповідно до чинного законодавства України, якщо протягом календарного року в їх статутному капіталі є кваліфікаційна іноземна інвестиція, що становить не менше 20% статутного капіталу і водночас не менше від суми, еквівалентної визначеній кількості доларів США [8].

За участю іноземного капіталу в Україні створюються СП, які характеризуються різною величиною статутного капіталу, кількістю зайнятих працівників, профілем діяльності тощо. М. Чердиченко наголошує на наступному визначенні СП: СП з іноземними інвестиціями – це підприємство будь-якої організаційної форми, створене за законами України, якщо в продовж календарного року в його статутному капіталі є кваліфікаційна іноземна інвестиція. Для новостворених підприємств це перший календарний рік [7, с. 76-80].

На законодавчому рівні України під інвестиціями розуміють господарську операцію, яка передбачає придбання основних фондів, нематеріальних активів, корпоративних прав та/або цінних паперів в обмін на кошти або майно. Інвестиції поділяються на капітальні, фінансові та реінвестиції.

Під фінансовою інвестицією розуміються господарські операції, що передбачають придбання корпоративних прав, цінних паперів, деривативів та/або інших фінансових інструментів.

В свою чергу прямі інвестиції - господарські операції, що передбачають внесення коштів або майна в обмін на корпоративні права, емітовані юридичною особою при їх розміщенні такою особою [9].

Статутний капітал СП є основним джерелом діяльності СП і показує суму власних основних і оборотних засобів, внесених учасниками. Внески учасників (власників) до статутного капіталу СП з іноземними інвестиціями можуть бути зроблені у формі: майна (будинків, споруд, обладнання та інших матеріальних цінностей); цінних паперів (акцій, облігацій тощо); прав на користування природними ресурсами, майном, об'єктами інтелектуальної власності та інших майнових прав; грошових коштів (у тому числі іноземною валютою).

Інвалютний внесок перераховують у гривні на дату фактичного його отримання, оскільки обсяг інвестиції в іноземній валюті, перерахованій у гривні за офіційним курсом НБУ на дату фактичного внесення іноземної інвестиції, зазначають в інформаційному повідомленні, що його складають для державної реєстрації іноземної інвестиції.

Позитивними сторонами функціонування іноземного капіталу можна визначити в наступних аспектах: економічному – сприяє економічному зростанню, завдяки збільшенню зовнішньої торгівлі, та робить позитивним сальдо платіжного балансу країни; загальнодержавному – конкурентоспроможність вітчизняних товарів на світових ринках, і наближення їх якісних параметрів до світового рівня; соціальному – зростання заробітної плати та соціальних виплат, покращення умов праці та її мотивація; фінансовому – ріст податкових надходжень бюджету; нормативно – правовому – приймання законодавчих актів, що регламентують податкову, митну, інвестиційну, кредитну та амортизаційну політику зближуючи з положеннями міжнародних стандартів; науково – передовому – передбачає впровадження у реальне життя науково містких та ресурсозберігаючих технологій, що ввозять на територію держави; інфраструктурному – збільшення числа інститутів, які забезпечують потреби населення, задовольняючи послугами виробничого та невиробничого характеру; політичному – довіра з боку окремих іноземних суб'єктів та держав, підвищення іміджу країни.

Залучення іноземного капіталу у підприємницьку діяльність, в свою чергу передбачає низку проблем, які становлять потенційну загрозу національній безпеці. Небезпека може проявлятися в тих частинах, що передбачають вкладення іноземних

активів у стратегічно важливі для держави сектори економіки, недотримання екологічних норм, ведення непрозорих правил поведінки на вітчизняних ринках, наслідування недобросовісної конкуренції та придушення національних виробників аналогічної продукції та послуг.

Недоліки залучення іноземного капіталу пов'язані з витісненням з ринку внутрішніх виробників і постачальників, збільшенням залежності країни від іноземного капіталу, підвищенням рівня конкуренції на ринку, трансфертом частини прибутків за кордон, жорсткою експлуатацією місцевих сировинних ресурсів.

І.І. Вівчар та І.В. Нарпатова пропонують розв'язати ці проблеми лише при комплексному системному підході. Тобто в Україні повинна бути розроблена і послідовно запроваджена нова філософія іноземного інвестування, спрямована на довгострокову перспективу та інтеграцію країни у Європейське співтовариство [1, с. 249-250; 3, с. 44-52].

За дослідженнями можна зробити наступні **висновки**. З метою підвищення ефективності функціонування діючих в Україні СП та створення сприятливих умов для більш широкого залучення нових іноземних інвестицій в українську економіку потрібно активізувати усі важелі економічного регулювання інвестиційної діяльності, а саме: розробити адаптований до умов української ментальності механізм реалізації прийнятих законодавчих актів; створити економічні та правові основи для збільшення обсягів іноземних інвестицій; зменшити податковий тягар як власних, так і іноземних інвесторів; вирішити питання про надання підприємствам з іноземними інвестиціями, які мають статус юридичної особи, права власності на земельну ділянку, де розміщуються об'єкти інвестування тощо. Отже, для створення і функціонування СП з іноземними інвестиціями необхідні певні політико-правові, економічні та соціальні умови. Прямі іноземні інвестиції здійснюватимуть позитивний вплив на економіку країни тільки за умови зваженої політики їх використання. Ефективний розвиток СП з іноземними інвестиціями в Україні на основі залучення і удосконалення використання іноземних інвестицій буде сприяти прискоренню процесу входження нашої країни до Європейського Союзу.

Література:

1. Вівчар І.І. Спільне підприємництво як шлях інтеграції України до світового співтовариства / І.І. Вівчар // Перехідні економічні системи. – Львів, 2003. – Вип. 6. – С. 249-250.

2. Прищепя Н.П. Спільні підприємства в системі регіону / Н.П. Прищепя // Міжнародна наукова конференція «Соціально-економічні наслідки ринкових перетворень у постсоціалістичних країнах», 24-26 вересня 2003 року. - Черкаси, 2003. – С. 223-224.

3. Нарпатова І.В. Перспективи та проблеми розвитку спільних підприємств з іноземними інвестиціями / І.В. Нарпатова // Економіка: проблеми теорії та практики. – Д., 2002. – Вип. 164. – С. 44-52.

4. Тирпак І. Спільні підприємства в системі міжнародного співробітництва / І. Тирпак, В. Тирпак // Вісник Тернопільської академії народного господарства: науковий журнал Тернопільської академії народного господарства. – Тернопіль: Економічна думка. – 2000. вип.. 8. – С. 106 - 110.

5. Гачек С. Місце і роль іноземних інвестицій у формуванні спільних підприємств / С. Гачек, Т. Гачек // Вісник. _ Львів, 2003. - № 10 (2). С. 220-223.

6. Кізима А. Спільне підприємництво як форма залучення іноземного капіталу в економіку України / А. Кізима, Т. Кізима // Вісник Тернопільської академії народного господарства: науковий журнал. – Тернопіль: Економічна думка. - № 9. – 2000. – С. 139-143.

7. Чередниченко М. Спільні підприємства – одна з форм міжнародного співробітництва / М. Чередниченко // Вісник. – К., 2004. – Вип. 1. – С. 76-80.

8. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19 березня 1996р. № 93/96-ВР // www.rada.gov.ua.

9. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI діє з 01.01.2011 // www.rada.gov.ua.

Стаття надійшла до редакції «__» «_____» 20__ р.